
szakítás

BERETKA FERENC

Átfújta csontjait a szél. Szitának érezte a testét, a kabátját, meg mindent, ami meghitt és puha csomagolóanyagként magába szívta testének izzadt szagát. A töltés ott nyújtózkodott előtte, hason fekve, mint egy hosszú éjszaka mámorait vajúdó részeg. Mezítelen hátáról a mesék boszorkányai szíjat hasítottak. Lépdelt a csupasz, vértől gyöngyöző húson, cipője időnként kíméletlenül belemocskolt, a töltés ilyenkor fájdalmasan vonaglott alatta, de ő csak falta a métereket. Sietett.

Hosszan és meredeken bámult előre: a töltés két oldala valahol megszese összeért: reménytelennek tűnt lépkednie, az útnak talán sohasem lesz vége.

Sietett. Nem látott maga mellett semmit. A folyó mélyen a mederben hömpölygött. Nagyon lassan. Elképzelhetetlenül lassan. A pantha rhei örökérvényűnek hitt igazságára kis híján rácáfolt a valóság, egy üres malationopalack himbálódott valahol a víz közepén, kavics kellett volna, megdobni vele, hogy széttörjön, széles-szűrős darabkái felhasogassák a négyezeröttszáz köbméternyi mozdulatlanságot körülötte. Sietett.

Zavarta ez az idegtépő statika, ez a beidőzített feszültség, pokolgép-állapot, melyben minden arra vár, hogy az időzítő óra mutatója elérje a kritikus időpontot, s négy óra harmincnyolc perckor az ütőszög hirtelen előreugorva szétzúzza a köréje szövődött acél tojáshéjat.

Hogy meginduljon felé az éltető friss levegő, hogy szabaduljon a köréje rakott cellából, mely vele volt mindig, vele tágult és szűkült, és amelyből eddig sohasem tudott kitörni.

Pedig már terhessé vált számára. Elképesztően nehézé és fojtogatóvá, nem bírta már a bűzét. Köhögnie és okádnia kellett, ha rágondolt, s benne kellett élnie. A vontató négy óra harmincnyolc perckor várta a rámpánál.

Tizenkilenc évig élt a faluban. Kétéves volt talán, amikor ideköltöztek, valami elemi csapás kényszerítette őket kénytelen-kelletlen hely-

változtatásra. Aztán megtelepedtek, az apja munkát kapott, az anyja elvált a ház körül, neki meg vállalnia kellett az itteni gyerekek közös sorsát. Eleiben nem is volt az olyan rossz, igaz egyszer kukukkozáskor szemébe repült a sár, sokáig rosszul látott az egyik szemére (állítólag valaki belepisált a sárba, melyből a kis pukkantyúkat csináltak). A csípős vizelet meg az apró homokszemcsék gyulladást okoztak, a doktor különféle kenőcsöket nyomott a szemébe, nagyon rosszul esett, de aztán meggyógyult tőlük. Tulajdonképpen nem is történt vele figyelemreméltó dolog egész gyermekkorában. Meglepően egyformák voltak a hétköznapijai: a tárgyak ragadták meg olykor, az emberek soha. Azaz...

Nevetségesen valótlannak tűnt, hogy a kerékpárt emberek találták ki, egyenesen kiállhatatlan valaminek tartotta. Talán azért, mert gyorsabban haladt, mint ő. Pedig szerette a sebességet. Vagy csak szerette volna?

Mindenesetre nem mindennapi gyorsasággal villóztak a gondolatok a fejében. Sokszor pillanatok alatt bonyolultabbnál bonyolultabb kapcsolatokat végigpásztázott: rendkívül izgatta a dolgok és nevük közti kapcsolat. Egyfajta naiv etimológiával próbálkozott, amikor választ akart találni arra, miért épp HÁZ-nak nevezik azt a négyoldalú, hegyes tetejű valamit, amibe elhúzódnak az emberek. Nem tudott felelni. A legösszetettebb problémát azonban talán a színek fogalma és neve képezte számára: határozottan meg volt győződve róla, hogy amit más zöldnek lát, azt ő pirosnak, de a piros szó az ő tudatában egészen mást jelent, mint másokéban.

Gyakran belegabalyodott az ilyenfajta összefüggésekbe, belefáradt, és kiábrándultan próbált valami egyszerűbb szórakozásba fogni. Sajnos, nehezen ment. Lépésről lépésre konvenciókba ütközött, nagyon félt, hogy egyszer nyakát törí bennük.

Nem szerette az embereket. Ezt olykor-olykor be kellett vallania önmagának. A viselkedésüket, az egymáshoz való viszonyukat, melyben örökké egyfajta létért folyó harcot feltételezett. S talán nem is véletlenül. Úgy tűnt neki, az emberek féltékenyek egymásra, sajnálják a levegőt, melyet mások elszívnak előlük, s minduntalan meglopottnak érzik magukat.

Ez a meglopottság-érzet azonban olykor benne is kialakult, bármennyire igyekezett is bizonygatni az ellenkezőjét önmaga előtt. Boldogtalanak érezte magát, s ezért mindig másokat tett felelőssé. Mások boldogsága szerinte az ő boldogtalanságából táplálkozott, s talán azért is túrték meg az emberek maguk között, mert szükségük volt erre az éltető erőre.

Milliószor végigment az eperszemektől ragadós falusi utcán, vasárnap délutánoként megbotlott a házaik előtt nyújtózkodó emberek lábaiban, a pletykára áhító vénasszonyok tekintetében, a nyálas pipafüstben. X-be forduló lábaival belerúgott a járdakövekbe, s rőtta szó nélkül a métereket. Lábujján vérhólyagot ütött egy-egy kiálló téglá, divatjamúlt cipője hirtelen összeszorult a lábfejen, s sántikálva kellett továbbmennie.

Most azonban nem fáj a lába. A makacs mozdulatlanságban egyre csak falta az utat, haját meglebbentette a szél, játékosan hátratapasztotta: ellenkezett vele, lassította volna izgatott sietését. Nem engedett neki.

Hallatlan ellenállási képességet érzett most magában: olyant, mint amikor a kispolgári konvenciók nyálkás pocsolójában pisztrángot akart fogni, s minduntalan elébe villant a kiábrándító igazság: tökmaghoz hasonló laposférgéken kívül, nem él a pocsolójában semmi. A pisztráng a gyors folyású hegyi patakokat kedveli, a hideg, kristálytisztá vizet. Ohrid jutott eszébe, egy kutatóintézet, ahol az anyaállatok testéből kifejt ikrákat tepsikehez hasonló valamikben különböző eljárások útján fokozatosan pisztránggá változtatják, megtagadva a természet sajátos törekvését, hogy puritán szemérmetességgel titokban tartsa, kiismerhetetlen tabuvá változtassa a születés folyamatát. Olyan volt számára ez a felismerés, mint egy csatavesztés vészjele. Elemi erővel igyekezett védekezni ellene.

Félt, hogy most is csatát veszít. A mozdulatlansággal vívott elkeseredett harcában.

Nagybőgő brummogott a fülében, bárgyún. Monoton hangja kárlátásos éjszakai vonulásokat idézett. Olykor földhöz vágott borosüveg szilánkjainak csapódása keveredett hozzá. Meg kapatos emberek rekedt, mágikus ordítása: egy verejtékes nászéjszaka előhangjai. Kábultnak érezte magát. Eszébe jutott, hogy egyszer kiskorában megleste, amikor a menyasszonyt vérpiros menyecskeruhába öltöztették, vasárnap éjfélkor. A fehér selyemvirág-koszorú első csatját a vőlegénynek kellett kiszednie a nő hajából. Nem sikerült, erre az öregasszonyok egyértelműen szomorú sorsot jövendöltek nekik, ehhez még az egész nap szakadó eső félreanyagározhatatlan ténye is társult. Ott állt az ajtófélfá mellett, s figyelte a lassan fehérből vörösbe átvedlő menyasszonyi testet, amíg a vőlegény észre nem vette, s a grabancánál fogva ki nem penderítette az esőre. Fel kellett nőnie, hogy ezt a gesztust teljesen megérthesse — meg kellett ismernie a férfi állatias féltékenységet, azt a mindenre kész elszántságot, mely a hímben dül, ha szemet vetnek nőstényére.

A valakihez tartozás ösztöne szüli e féltékenységet és a kisajátítás igénye. A kiéhezett farkas érzése ez, amikor el akarják venni tőle zsákmányát.

Mióta felnőtt, gyakran érezte ezt a féltékenységet. Féltékeny volt a helybeli kocsmá pincérmőinek fenekét verdeső agglegényekre, a kocsmá falára akasztott tükörrre, melynek enyhén görbe felületén időnként megvillant a pincérmők telt és csábító combja, s a szoknya alól időnként kilátszó sárga csipkés alsónemű. Féltékeny volt a tulajdonossal tárgyaló, jól öltözött vidéki pasasokra, akik előtt zárás után nyitva volt a személyzet udvari szobájának ajtaja. S féltékeny volt a felszolgálókat áruba bocsátó vén tulajdonosnőre is.

Egykedvűen bámult a sok csikktől terhes hamutartóba, belefűjt, a szürke hamu pelyhecskéi pajzánul kavartak a levegőben, s kendermagossá színezték a másik helyiségből kiszűrődő repedthangú muzsikaszót. Pohárcsilingelés, zeneszó, fuldokló kurjongatás, villámló női combok — önkéntelenül is gyermekkorának lakodalmas képeit idézték meg újra, ki tudja, már hanyadszor. Pirosba átvedlő hófehér menyasszonyt, féltékenyen szikrázó vőlegényt... Lakodalmi májgombócós levest, faggyús birkapaprikást, citromhéjjal ízesített almakompótot (akkor evett először),

gyomorrontást és hányingert. Meg a véceajtó előtt türelmetlenül topogó koszorúslányt.

Rengeteg ecetes bort.

Szerettek lakodalmasdit játszani a gyerekekkel. Kétszer volt vőlegény. Egyszer egy öt évvel idősebb nagyon kövér menyasszonyt vezetett körül az utcán, s nem tudta, mért röhög mindenki olyan tiszta szívből rajta, amikor vőlegénynek lenni négyéves fejjel egészen természetes dolognak tűnt. A másik vőlegényes élménye kockaleves ízét idézi, kabeszóét, melyből nem akartak adni neki. Meg egy ötvendináros nehéz réztömegét — egy kint ülő ember nyomta a markába tetszése jeléül.

Fenekig ürítette a szilvapálinkás poharat, s a lakodalmakkal oly szövevényesen összefonódó kabeszó íze kegyetlenül átértzett a bűdös italon.

Sietett. A töltés mindkét oldalát sűrű fű nőtte be, elfelejtették lekaszálni. A füvek között itt-ott hatalmas számartövisek ágaskodtak, jó szagú virágukkal csábították a méheket s az embert. Szerette volna megmarkolni az egyiket. Tudta, hogy véresre sebezne a tenyerét, mégis. A szúrós illat csiklandozta az orrát, szilajul hadakozott a posványos vízszaggal, s az iszap bűze már-már átengedte az utat emennek. Úgy tűnt, mintha a feszült és kényszerű mozdulatlanság kezdene hasadozni, egyre gyorsuló, már-már a kifulladásig fokozódó sietsége immár nem bizonyult meddő kísérletnek az önmaga mozdulatlanságába fulladó környezettel szemben. Négy óra múlt három perccel.

Anyja jutott eszébe, meg az, hogy el kellene köszönni tőle. A búcsú gondolatára siralomanyák képe villant fel előtte: menyasszonysiratóké. Ricsajos éjjéli kontyolások, ott hagyott feleségek, külföldi szépasszonyokkal mulató férjek. Veszekedő násznép. Mert a vőlegény kulák családból származik, a menyasszony meg szegény.

S kabeszó... Sokan nem is tudják, mi az a sárga és piros lötyty, a szódások kiváló találmánya, mely még arra is képes, hogy megríkassa az embert. A lakodalmak eme csodálatos nektárja szent tiszteletnek örvend, csak kivételes egyéneknek adnak belőle: gyerekeknek egy keveset, meg a bort nem bíró városi nőszemélyeknek, akik valamilyen kiismerhetetlen rokoni kapcsolat révén mégiscsak részei a lakodalmas menet tarka sokaságának.

Meg a sátort díszítő krepp-papír párhuzamos hullámvonalának. Ezeknek a rikító és megsodort kígyóknak, melyek a lakodalom másnapján szorosán körülcsavarodnak a vendégek nyakán, nyomot hagynak a fehér ingen, a mulató férfiak nyakán, a nyálaskodó gyerekek száján, körmein. Az asszony káromkodik, szidja a külföldről jött szépasszonyt, aki rúzsos pofájával csókot nyomott a férje nyakára, s összekente az inggallért, szidja a gyerekeket, mert egy hétig mosdatni kell őket.

Szidja a részegedő zenészeket, akik csörömpölő muzsikájukkal kicsalják a férfi zsebéből az utolsó ezreket, s tehetetlenségében nagyot húz a pálinkával kevert borból. Elfátyolosodnak előtte a történések, s beáll a kavargó-mulató sokaságba.

A gyerek kabeszót keres. Mindenfelé üres üvegek. Szemei beragadnak az álmoasságtól, haza kéne menni.

A töltés enyhén kanyarodott balra. A sivár egyhangúság változott. A folyó felőli oldalon öreg fűzfás kezdődött, összegubancolódott szederindákkal, cserjékkel. A mozdulatlanságnak nyoma veszett, a szél erősödött, a fűzfák üstöke ritmikusan hajlongva meszelte a levegőt. Négy óra múlt huszonnégy perccel. Még alig negyedóra, s felhasad a vele táguló, szorongató buborék. Még negyed óra, s vége a lakodalmas kényszerképzetnek. Még negyedóra, s megindul felé a levegő. A lúdbőröztető emlékek kavargó sokasága semmivé foszlik, s felfrissülve, megújultan mehet tovább.

Szüksége van erre a tisztulásra. Káoszt érez a tudatában, zavaros vil-lózásokat, mint az utazó cirkuszok kocsijai, a bejárat fölött kacsingató színes lámpák. Tarkaságot és karistoló zajt.

Érzékszerveire kullancsként telepedtek kényszer-világának savanykás ingerei, csápjaikat beledöfték testébe, hogy lopják, szipolyozzák tőle az életnedveket. Sehogyan sem tud szabadulni tőlük. Úgy érzi magát, mint a töltésoldalra kötött bika, melyre vérszomjas szúnyogok százai telepedtek, belecsimpaszkodtak bőrébe, s sehogyan sem tudja elűzni őket. Farkának gyors csóváltatása megrezzenti ugyan szárnyaikat, de fúrótoronyhoz hasonló szipókájuk olyan mélyre szántott, hogy egyenesen nem lehet kitépni. Egyre elviselhetlenebb bizsergetésük elleni nincs orvosság. Nem tudja őket lesöpörni testéről.

Közeledett a rámpához. Rengeteg muslinca kavargott körülötte a levegőben, mint a pernye. A számartóvis karmai simogatni kezdték a testét. Sekély piros barázdáikban lassan hömpölygött egy-egy parányi nedves vér folyócska. Sietett.

Négy óra harminc perc.

A töltés mezítelen hátán élesen kiütkezött egy kopott gumis kerékpár nyoma. Eszébe jutott, hogy egyszer eső után, bokáig érő sárban a töltés tetején biciklizett végig egy lánnyal. A bicikli rossz volt, szalajtós, a kormány majd harminc fokos üresjárata néhányszor majdnem földre terítette őket. A lány hajáról unalmas egyhangúsággal csöpögött a víz a combjára, s felhígította a sűrű sós verejtéket. Hazáig nagyon kifulladtak, utána feketekávé ittak. Zaccából pénzt és egy szőke lány szűrős pillantásait jövendőlte neki a szomszédasszony.

A feketekávé szaga elkeveredett a bűdös cukorpálinka szagával, a lányukat férjhez adni áhító vénasszonyok sóhajtozásával, egy idült alkoholista morgásával. Görögdinnye csöpögős levével és rengeteg léggel.

A szél tovább erősödött. Sietése lassú kocogássá nőtt, mely állhatatosan fokozódott, míg végül tüdőkinzó rohanássá vált. Szaladt a rámpa felé. Meg-megbotlott a lába elé ugró gyomokban, az előtte futkosó hör-csögők lábában, e láthatatlan kifeszített kötelekben. Kis híján minden alkalommal hasra bukott, de nem hagyta magát. Erősen előrehajolva futott tovább.

Négy óra harmincöt perc.

A rámpához pár száz méterre lehetett, egy pumpaháznál. Az épületből kihallatszott a szivattyúk bariton dongása.

Négy óra harminchat perc.

Erősen kifulladva haladt előre. A méterek csökönyösen ellenálltak lábainak.

Négy óra harmincöt perc.

Nem bírta tovább a futást. Leállt. A rámpa százméternyiről csábítón integetett felé, hívta, szinte húzta magához. Nehezen vonszolta testét. Az emlékek ragadós sárként tapadtak a talpára, úgy érezte, tizenkilenc év súlya ragadt a lábára.

Négy óra harmincnolc perekor odaért a rámpához. Megkapaszkodott a sorompó fájában, s a fehérre meszelt karóhoz törölte a talpát. Az évek ragadós sara tompa puffanásokkal hullott le a földre. Egyszerre könnyűnek érezte magát, nagyon könnyűnek. Lenézett a Tiszára. A vontató nem volt sehol.

Az időzítő óra mutatója elérte a kritikus időpontot, a robbanás elmaradt. Az ütőszög fenyegető kiszámíthatatlansággal meredt a gyutacsra.

Lassan elindult lefelé. Újra feltámadt a szél, erősen, velőkig hatóan. Átfújta ismét a csontjait. Szitának érezte a testét, a kabátját, meg mindent, ami meghitt és puha csomagolóanyagként magába szívta testének izzadt szagát.

Most már nem sietett. Túlvilági közönnyel, de megrögzött fatalistaként lépegetett előre a folyó felé. A zavaros víz felszínén egy-egy penészes szilvماغ, korhadó ágacska, szúrós ördögfej hintázott. Lába ragadt az iszapba, úgy érezte, mintha valami húzná lefelé. Hirtelen megcsúszott, kezeivel megtámaszkodott a sárban, s négykézlábra ereszkedve kúszott tovább a víz felé.

A parttól harmincméternyire parafadugókat, üres üvegeket, mindenféle dobozkákat vitt a sodrás. Köztük ritmusosan himbálózott egy kiégett villanykörte és egy záptojás.

Beletenyereelt a kellemesen hideg, zöldesbarna vízbe. Lábai csúsztak a sárban, vizes lett a térde, hasán átnedvesedett a kabát. Rúgott egyet a lábával, egész testével alámerült, majd hirtelen fölkapta a fejét, s kemény karcsapásokkal úszni kezdett befelé. Ruhája megtelt vízzel, nehéz volt, de ő úgy érezte, könnyebb, sokkal könnyebb. Az acélos tojásburok meghasadt körülötte, s a hasadékon friss levegő áramlott orrlyukaiba. Erős csapásokkal szántotta a vizet, boldognak és szabadnak érezte magát.

A víz közepén hosszú, korhadt nyárfarönk hintázott.

Gyorsan elérte.

Belekapaszkodott, átvette rajta egyik lábát, s lovaglólásban, ázot-tan, mint egy kuvasz, de határozott elégedettséggel hagyta, hogy a víz sodorja lefelé.

Vízbe lógó lábai kis örvényeket kavartak, melyek sokáig pörgették, szédítgették, és végül feneketlen gyomrukba küldték az emlékek átható posványanyagát. Helyükön olykor buborékok képződtek, melyek alig hallható pukkanásba oldódtak, míg végül nyomtalanul elnyelték önmagukat.